

Third, in the context of information security, considerable attention in Estonia is given to the protection and use of personal data, which is carried out as transparently as possible, using digital signatures and encrypted messages.

Practical recommendations for Ukraine's acquisition of Estonia's information security experience are provided. We believe that raising the level of information security will help a number of the following activities: 1) Create a working group with the involvement of international experts to develop the concept of information security and regulatory support for its activities 2) Ensure the creation of a single national electronic information resource in the concept of information security. 3) Enter a unique national ID for the individual. 4) Create a single secure web portal for electronic services with the possibility of creating electronic offices of individuals for receiving administrative services. Keywords: information security, cybersecurity, information infrastructure, personal data.

Keywords: information security, cyber security, information infrastructure, personal data.

Козич І.В.

МІСЦЕ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

УДК 343.2.01

<https://doi.org/10.15330/apiclu.50.38-48>

Актуальність теми. Загальновідомою, хоча і сумною істиною є той факт, що як політологи, так і юристи часом схильні забувати, що право і політика — як в теоретичному, так і в практичному плані — тісно пов'язані між собою. Ще у 1882 р. англійський юрист Ф. Поллок писав про те, що «право для політичних інститутів означає те ж, що хребет для тіла» [1, с. 20]. Однак лише останнім часом у вітчизняній юридичній науці почали гостро підніматись питання про державну політику, а особливо про політику в сфері протидії злочинності.

Стан дослідження. З моменту прийняття Кримінального кодексу України до проблем політики в сфері протидії злочинності та кримінально-правової політики в широкому розумінні на дисертаційному та монографічному рівні звертались лише П. Л. Фріс [2] та А. А. Митрофанов [2]. Окремим аспектам кримінально-правової політики присвячені дослідження В.І.Борисова, Ю.А.Поно-

маренка, а також деяких представників школи Фріса П.Л.: Федорак Л.М., Максимів О.Д., Гануляка Е.М. та інших.

Метою даної статті є визначення місця кримінально-правової політики в політико-правовій системі сучасної держави.

Виклад основного матеріалу. Політика в сфері протидії злочинності, а як і всі її складові, являється родовим поняттям до більш загального поняття «державна політика». Тому дослідження поняття «кримінально-правова політика» доцільно поєднувати із розумінням «політики» взагалі та «політики в сфері протидії злочинності» зокрема. Крім того, слід визначити місце кримінально-правової політики в політиці у сфері боротьби зі злочинністю, у правовій політиці та у державній політиці.

Політика виступає важливою складовою функціонування держави. Тому немає нічого дивного в тому, що в літературі раз у раз зустрічаються терміни, що недвозначно вказують на тісний зв'язок між правом і політикою, між суб'єктами правового і політичного впливу [1, с. 204]. Проблеми різних галузей права все частіше починають розглядатися як з правової, так і з політичної точки зору.

Розгляду сутності і системи державної політики приділяється серйозна увага в сучасній правовій та політологічній літературі. Подібний інтерес пояснюється не лише постійно зростаючим впливом політики на суспільне життя, але і тим, що вона стає усе більш визначальним чинником управління суспільними процесами.

Основним інститутом політичного управління завжди виступала і продовжує залишатися держава, яка є виразником загальних інтересів населення у своїй політиці та у зв'язку з цим виконує інтегруючу роль в суспільстві.

І раніше, і особливо сьогодні, державна політика в порівнянні з політичною діяльністю будь-якого іншого інституту політичної участі (партії, руху, профспілок) незмінно і виразно виражає загальні інтереси населення і громадян в цілому, є концентрованим їх віддзеркаленням. Цим вона об'єктивно сприяє підтримці і відтворенню соціально-політичної цілісності суспільства. Для виконання такого призначення держава створює відповідну си-

стему органів і установ влади, яка здійснює розробку і реалізацію державної політики.

Цілком слушною видається позиція авторів підручника «Державна політика і управління» стосовно того, що визначення загального поняття політики повинне відбивати управлінську складову [4, с. 67]. У ньому дається наступне визначення державної політики: «державна політика є політичний процес управлінського впливу головним чином інститутів виконавчої влади держави на основні сфери суспільства, що опирається на безпосереднє застосування державних владних повноважень як при розробці, так і при здійсненні стратегії і тактики регулятивного і організуючого впливу на усі компоненти і аспекти функціонування і розвитку економіки, соціальної сфери і інших підсистем суспільства за допомогою розміщення ресурсів, розподілу, перерозподілу громадських благ і інших заходів» [4, с. 67].

В. І. Борисов вказує, що «політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми та внутрішніми сферами й напрямками суспільного життя» [5, с. 305].

Численні визначення державної політики можна віднайти у працях фахівців з державного управління. Зокрема, О. О. Кучеренко зазначає, що «державна політика у функціональному плані спрямована на забезпечення порядку в суспільстві, узгодження й реалізацію різноманітних соціальних інтересів, досягнення суспільної злагоди та організацію управління розвитком суспільних процесів, визначення оптимальних форм політико-державної діяльності» [6, с. 9].

В. В. Тертичка обґрунтовує державну політику як відносно стабільну, організовану й цілеспрямовану дію/бездію державних інституцій, яка містить конкретні рішення щодо розв'язання проблем або сукупності проблем і є відповіддю на суспільні вимоги [7, с. 12-13].

Варто погодитись з думкою В. О. Купрія про те, що інтенсивний розвиток галузі державного управління призвів до необхідності формування спеціалізованої теорії творення державної політики [8]. На сьогодні вже недостатній аналіз державної політики (зміст, якість, ефективність, результативність). Науковців і

практиків все менше цікавить визначення поняття політики – все більша увага приділяється процесу та суб'єктам вироблення державної політики. Наукове обґрунтування політичного процесу в різних сферах дасть змогу посилити регулятивний вплив державної політики на суспільні відносини.

Варто зазначити, що законотворча діяльність є проявом державної влади. Закони – це не що інше, як спосіб, яким та або інша політична лінія втілюється в життя. Як зазначав Р.Роуз, нормативно-правові акти є важливим засобом втілення в життя рішень в області публічної політики [9, с. 297-314]. Норми права, так як і їх судове застосування та інтерпретація, визначають формальну базу політичної діяльності, одночасно встановлюючи важливий засіб для підзвітності та підконтрольності державних органів і обмежень їх діяльності.

Такий тісний зв'язок права і політики дає можливість виділяти серед багатьох напрямків політичної діяльності держави правову політику.

Стосовно розуміння правової політики в науці немає єдиної точки зору.

Деякі вчені (Каленюк О. М., Железняк Н. А., Матузов М. І. та ін.) трактують правову політику в широкому розумінні. З цієї точки зору правова політика – особлива форма вираження державної політики, засіб юридичної легітимності, закріплення та здійснення політичного курсу країни, волі її офіційних лідерів, владних структур [10, с. 64]; специфічна правова категорія, яка являє собою засновані на загальних та специфічних закономірностях розвитку національної правової системи принципи, стратегічні напрями та шляхи створення і реалізації правових норм, з боку органів державної влади, спрямована перш за все на захист прав та свобод людини та громадянина [11, с. 7]; комплекс ідей, засобів, завдань, цілей, програм, принципів, установок, що реалізуються в сфері правового впливу [12, с. 8]; сукупність ідей, завдань, програм, методів стосовно становлення і розвитку регулювання та охорони суспільних відносин за допомогою права [13]; і т.п.

Також окремі науковці (Рибаков О. Ю., Селіванов В. М.) одночасно виділяють і правову політику у вузькому розумінні – вироблення та реалізація тактики і стратегії у сфері створення й застосування права на загальних принципах гуманізму [14, с. 71]; окремий (в конкретній сфері) напрям державної діяльності, спрямованої на управління процесом правового розвитку країни [15, с. 8].

Н. А. Железняк стверджує, що в принципі будь-яка розумна політика повинна бути правовою, тобто вона покликана відповідати законам, юридичним нормам, перебувати в правовому полі, відповідати міжнародним стандартам, правам людини [11, с. 8]. В такому контексті правовою політикою буде державна політика в будь-якій сфері – економічна, соціальна, екологічна, політика в сфері протидії злочинності тощо – оскільки кожна з них, будучи реалізованою в конкретному нормативно-правовому акті, обов'язково повинна відповідати загальним правовим принципам, Конституції України, повинна не суперечити правам і свободам людини та громадянина. В даній ситуації не варто змішувати правову політику як окремий напрямок діяльності держави з утвердження верховенства права, забезпечення законності та правопорядку, виховання громадян на відповідному рівні правосвідомості і т.п. та правові засоби реалізації державної політики в конкретній сфері.

В. І. Борисов з цього приводу зазначає, що «залежно від засобів досягнення результатів такої боротьби (мова йде про боротьбу зі злочинністю – І. К.) державна політика поділяється на соціальний і правовий складники» [5, с. 305]. Дійсно, доволі важко стверджувати, що політика в сфері протидії злочинності здійснюється виключно правовими заходами. Для її ефективної реалізації, як і для реалізації державної політики в будь-якій іншій сфері, необхідний комплекс економічних, соціальних та інших заходів, в тому числі і правових, які є визначальними. Подібної позиції дотримується і М. І. Матузов. Він вказує, що «саме тому, що види (форми прояву) державної політики, а також шляхи, сфери її реалізації є «різноманітним», якраз і виокремлюються, наприклад, економічна політика держави, культурна ... та ін.» [16, с. 8]. І

дали: «правом так чи інакше оформлюються, укріплюються всі види державної політики, але правова політика має свої особливості та свій зміст, вона відображає, визначає правовий розвиток країни» [16, с. 8].

Слід також погодитись і з твердженням А. О. Дегтярьова про те, що: «основний спосіб реалізації тих або інших ідеальних моделей і установок, політичних ідей і доктрин на практиці завжди пов'язаний з конкретними політичними діями цілком реальних суб'єктів» [17, с. 65]. З цієї позиції розуміння під правовою політикою виключно комплексу ідей, принципів, начал і т.п. викликає співзвучність з терміном «правова ідеологія», яка, звичайно, є необхідною складовою правової політики, але зовсім не вичерпує її.

Виходячи з вищенаведеного, правову політику в контексті даного дослідження можна визначити як сферу державної політики; діяльність держави, спрямовану на вироблення стратегічного курсу розвитку суспільства в правовому полі, визначення основних напрямків розвитку і становлення правової держави, формування правових способів реалізації її завдань і функцій, утвердження в суспільстві верховенства права, законності та правопорядку, в тому числі і шляхом протидії злочинності.

Стосовно політики в сфері протидії злочинності і місця в ній кримінально-правової політики в науці немає єдиного підходу. Терміни «кримінальна політика», «кримінально-правова політика» та «антикриміногенна політика», «політика держави у сфері застосування кримінальних покарань» не в повній мірі відображають діяльність держави, спрямовану на боротьбу зі злочинністю. Звичайно, можна говорити про застосування цих термінів у широкому чи вузькому розумінні, але це лише заплутує ситуацію і призводить до того, що кожен раз потрібно уточнювати, що саме розуміє автор під використаним терміном. «Державна політика в сфері протидії злочинності», «правова політика в сфері протидії злочинності» не несуть нового змістового навантаження, оскільки згідно вищенаведеної класифікації політика в сфері протидії злочинності є і державною, і правовою. Тому варто погодитись з думкою П. Л. Фріса, який відстоює застосування саме терміну «політика в сфері протидії злочинності», визначаючи її як «ви-

роблену українською державою генеральну лінію, що визначає стратегію, основні концепції, напрями, цілі і засоби впливу на злочинність шляхом формування кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, регулювання практики їх застосування, а також розробка й реалізація заходів, спрямованих на запобігання злочинам» [18, с. 12].

Політика у сфері боротьби зі злочинністю не виступає єдиним монолітом. За влучним твердженням В. І. Борисова, вона складається «... зі стратегічних напрямків, характерні риси яких обумовлені предметом, завданнями й методами досягнення суспільно-корисних цілей» [5, с. 305].

П. Л. Фріс називає такі напрями підсистемами і відносить до них кримінально-правову, кримінально-процесуальну, кримінально-виконавчу та криминологічну (профілактичну) політики [18, с. 11].

Висновки. Кримінально-правова політика на підставі загальної політики в сфері протидії злочинності розробляє стратегію і тактику, формулює основні завдання та напрями кримінально-правового впливу на злочинність та злочинців. Державний вплив на конкретніші об'єкти і явища з боку суб'єктів та інститутів політики в сфері протидії злочинності у рамках кримінально-правової політики можна диференціювати в залежності від того, про яку саме діяльність йде мова. Ці підвиди не мають параметрів самостійної підсистеми політики в сфері протидії злочинності, але функціонують в ній в якості відносно самостійних різновидів. Наприклад, усередині економічної політики виділяються промислова, науково-технічна, енергетична та інші види державної політики. Усередині соціальної політики співіснує освітня, житлова, житлово-комунальна та ін. Приблизно така ж картина повинна проявлятися в кримінально-правовій політиці.

1. *Политическая наука: новые направления / под ред. Р.Гудина и Х.-Д. Клингеманна. Научн.ред. русск.изд. проф. Е.Б. Шестопал. М. : ВЕЧЕ, 1999. 695 с.*
2. Фріс П.Л. *Актуальні проблеми кримінально-правової політики сучасної України Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Випуск 44. 2017. С9-24.*

3. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація / Анатолійович Анатолійович Митрофанов. Одеса: Вид-во Одеського юридичного інституту НУВС, 2004. 132 с.; Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 [Електронний ресурс] / А.А. Митрофанов; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2005. 17 с. . Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2005/05maaufr.zip>
4. Государственная политика и управление. Учебник. В 2 ч. Часть I. Концепции и проблемы государственной политики и управления / Под ред. Л.В.Сморгунова. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2006. – 384 с.
5. Борисов В.І. Державна політика у сфері боротьби зі злочинністю та її напрямки // Проблеми законності. Проблеми боротьби зі злочинністю / 2009/100 . – с. 305-312.
6. Державна політика: теоретико-методологічні засади дослідження процесу формування та здійснення: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 [Електронний ресурс] / О.О. Кучеренко; Укр. акад. держ. упр. при Президенті України. – К., 2000. – 20 с. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2000/00koopfz.zip>
7. Тертичка В.В. Державна політика: аналіз і впровадження в Україні: Автореф. дис... д-ра наук. з держ. управління: 25.00.01 [Електронний ресурс] / В.В. Тертичка; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – К., 2004. – 36 с. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2004/04tvvavu.zip>
8. Купрій В.О. Процес творення державної політики як об'єкт наукових досліджень – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/dutp/2006-2/txts/POLITICHNI%5C06kvoond.pdf>
9. Rose R. Law as a resource of public policy // Parliamentary Affairs. – 1986. – Vol. 39. – P. 297-314.
10. Каленюк О.М. Реалізація основних форм правової політики в Україні на сучасному етапі державотворення // Університетські наукові записки. Право. – 2010. – № 1. – С. 64-70.
11. Железняк Н.А. Правові та організаційні форми діяльності Міністерства юстиції України у здійсненні державної правової політики (теоретичні та практичні питання): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Н.А. Железняк; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2005. – 21 с. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2005/05jnatpp.zip>

12. Матузов Н.И. Понятие и основные приоритеты российской правовой политики // *Правоведение*. – 1997. – №4. – С.6-12.
13. Почтовый М.М. Принципы правовой политики України / М.М.Почтовый [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2009_5/PB-5/PB-5_1.pdf
14. Рубаков О.Ю. Правовая политика как юридическая категория: понятие и признаки // *Журнал российского права*. – 2002. – №3. – С. 70-75.
15. Селіванов В. Правова політика України (деякі теоретичні питання сутності, змісту та технології) / В. Селіванов // *Право України*. – 2001. – № 12. – С. 6-15.
16. Матузов Н.И. Актуальные проблемы российской правовой политики // *Государство и право*. – 2001. – №10. – С. 7-13.
17. Дегтярев А.А. Основы политической теории: Учеб. пособие / Ин-т «Открытое общество». – М.: Высш. шк., 1998. – 239 с.: табл. – (Прогр. «Высш. образование»)
18. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю і права людини / П.Л.Фріс. – Надвірна: Видавництво ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2009. – 168 с.

Козич І.В. Місце кримінально-правової політики в політико-правовій системі

У статті автор зазначає, що політика в сфері протидії злочинності, а як і всі її складові, являється родовим поняттям до більш загального поняття «державна політика». Тому дослідження поняття «кримінально-правова політика» доцільно поєднувати із розумінням «політики» взагалі та «політики в сфері протидії злочинності» зокрема.

Політика виступає важливою складовою функціонування держави. У зв'язку з цим літературі раз у раз зустрічаються терміни, що недвозначно вказують на тісний зв'язок між правом і політикою, між суб'єктами правового і політичного впливу. Проблеми різних галузей права все частіше починають розглядатися як з правової, так і з політичної точки зору.

Варто зазначити, що законотвора діяльність є проявом державної влади. Закони – це не що інше, як спосіб, яким та або інша політична лінія втілюється в життя. Норми права, так як і їх судове застосування та інтерпретація, визначають формальну базу політичної діяльності, одночасно встановлюючи важливий засіб для підзвітності та підконтрольності державних органів і обмежень їх діяльності.

Встановлено, що кримінально-правова політика на підставі загальної політики в сфері протидії злочинності розробляє стратегію і тактику, формулює основні завдання та напрямки кримінально-правового впливу на злочинність та злочинців. Державний вплив на конкретні об'єкти і явища з боку суб'єктів та інститутів політики в сфері протидії злочинності у рамках кримінально-право-

вої політики можна диференціювати в залежності від того, про яку саме діяльність йде мова.

Ключові слова: політика в сфері протидії злочинності, кримінально-правова політика, політико-правова система.

Козыч И.В. Место уголовно-правовой политики в политико-правовой системе

В статье автор отмечает, что политика в сфере противодействия преступности, а так же все ее составляющие, является родовым понятием к более общего понятия «государственная политика». Поэтому исследование понятия «уголовно-правовая политика» целесообразно сочетать с пониманием «политики» вообще и «политики в сфере противодействия преступности» в частности.

Политика выступает важной составляющей функционирования государства. В связи с этим литературе неоднократно встречаются термины, недвусмысленно указывают на тесную связь между правом и политикой, между субъектами правового и политического влияния. Проблемы различных отраслей права все чаще начинают рассматриваться как с правовой, так и с политической точки зрения.

Стоит отметить, что законотворческая деятельность является проявлением государственной власти. Законы - это не что иное, как способ, которым та или иная политическая линия воплощается в жизнь. Нормы права, как и их судебное применение и интерпретация, определяют формальную базу политической деятельности, одновременно устанавливая важное средство для подотчетности и подконтрольности государственных органов и ограничений их деятельности.

Установлено, что уголовно-правовая политика на основании общей политики в сфере противодействия преступности разрабатывает стратегию и тактику, формулирует основные задачи и направления уголовно-правового воздействия на преступность и преступников. Государственное воздействие на конкретные объекты и явления со стороны субъектов и институтов политики в сфере противодействия преступности в рамках уголовно-правовой политики можно дифференцировать в зависимости от того, о какой именно деятельности идет речь.

Ключевые слова: политика в сфере противодействия преступности, уголовно-правовая политика, политико-правовая система.

Kozych I.V. The place of criminal policy in the political and legal system

In the article the author states that the policy in the sphere of combating crime, and like all its components, is a generic concept to the more general concept of «state policy». Therefore, it is advisable to combine the study of the concept of “criminal policy” with the understanding of “politics” in general and “policies in the field of combating crime” in particular.

Politics is an important component of the functioning of the state. In connection with this literature, there are occasional terms that clearly indicate a close link between law and policy, between subjects of legal and political influence. Issues of different areas of law are increasingly being considered from both a legal and a political point of view.

It is worth noting that lawmaking is a manifestation of state power. Laws are nothing but the way in which a particular political line is put into practice. The rules of law, as well as their judicial application and interpretation, determine the formal basis of political activity, while at the same time establishing an important tool for accountability and accountability of public authorities and restrictions on their activities.

It is established that the criminal policy on the basis of the general policy in the field of combating crime develops a strategy and tactics, formulates the main tasks and directions of the criminal-law influence on crime and criminals. State influence on specific objects and phenomena on the part of subjects and institutes of policy in the field of combating crime within the framework of criminal law policy can be differentiated depending on the activity in question. These subspecies do not have the parameters of an independent crime subsystem, but function in it as relatively independent varieties.

Keywords: crime policy, criminal policy, political-legal system.

Книш В.В.

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ТА СПЕЦИФІКА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 342.53

<https://doi.org/10.15330/apiclu.50.48-62>

Постановка проблеми. Проблема реалізації конституційно-правової відповідальності України має два основні аспекти: 1) правовий аспект, тобто нормативна база, яка регламентує даний вид відповідальності; 2) організаційний аспект – система заходів, спрямована на реалізацію заходів конституційно-правової відповідальності.

В Україні існує проблема як нормативного забезпечення, так і реалізації організаційних засад у цій сфері. Саме тому проблема юридичного закріплення та реалізації механізму юридичної відповідальності в Україні є актуальною та практично значимою.

Стан дослідження. Питання юридичної відповідальності на загальнотеоретичному рівні досліджували С. Алексєєв, А. Бобильов, О. Вітченко, В. Гойман, В. Горшеньов, Ю. Гревцов, Л. Завадська, О. Зайчук, В. Казимирчук, В. Кудрявцев, Ю. Кривицький, С. Лисенков, О. Малько, О. Мельник, Н. Оніщенко, А. Поляков,